

מאחורי אורי אבנרי

לוח שש 64 מישבנות לבנות ושחורות, שהיה מוצב בבירת איסלנד הנידחת, ריתק אליו בסוף תשל"ב את עיני העולם. שני צעירים תמהוניים — אחד סובייטי ויהודי (לפי ההלכה) ואחד אמריקאי ויהודי (לפי ההלכה) נאבקו על אליפות העולם בשחמט, תוך הפגנת גיגיונות אישיים, שגבלו בשיגעונות אישיים.

ייתכן שמישהק זה מסמל את תשל"ב כודה. בתקופת רבות האמינו בני-אדם שגורל העולם מוכרע במישחק שני כוחות עליונים — האחד טוב, השני רע. אלוהים והשטן ממחקים בספר איוב בגורלו של אדם. הפרסים האמינו במאבק נצחי בין אורמו, אל האור, ואחרים, אל החושך. בצורה זו או אחרת תורת אגדה זו בתרבויות רבות.

אפשר היה לדמיין מישחק עולמי של שני יריבים עליונים כאלה, כאשר הכוח הטוב משחק בכלים הלבנים, הכוח הרע בכלים השחורים. שלום וצדק מכאן, מילחמה ודיכוי מכאן. המהלכים שלהם היו המאורעות של תשל"ב. פעם ניצח הלבן, פעם ניצח השחור. מיליוני פיונים נזרקו מן הלוח, צריחים זזו אנה ואנה, הסוסים קפצו, מלכות הוקרבו ומלכות חדשות נולדו בשולי הלוח.

בסוף השנה עדיין היתה נטושה המערכה, במצב שז'אזון, אולי עם יתרון קץ לכדים הלבנים, בהשוואה לסוף תשל"א.

לבן שחור, לבן שחור

את המהלכים העיקריים של השנה, במאבק זה בין לבן ושחור, ניתן היה לתאר כך:

לבן: הנשיא ניכסון ערך ביקור ממלכתי בסין הקר מוניסטרה, ובכך סיים פרק קודר של מאבק אמריקאי-סיני, שנמשך כימעט דור שלם, ושאיים על קיום האנושות. פעילותו של ניכסון בכיוון זה היתה מפתיעה במיוחד, מפני שהוא עצמו — כמו ג'ו מקקארתי ורבים אחרים — עלו בשעתו לגדולה על רקע ההיסטוריה שגברה בי ארצות-הברית אחרי ניצחון הקומוניסטים בסין.

שחור: אותו נשיא ניכסון נתן לעולם שיעור במילי-חמת-השמה מודרנית, כאשר הוציא את החיילים הקרביים

שחור: בתת-היבשת ההודית ערכו חיילי פאקיסתאן מיבצע נורא של השמדת-עם, שבעיקבותיו ברחו מיליונים, וניספו מאות אלפים במחלות וברעב. היתה זאת אחת השואות הגדולות בתולדות העת החדשה.

לבן: הקורבן של מיבצע זה ערך מילחמת-שיחרור מוצלחת והקים מדינה גדולה חדשה בעולם — בנגלה-דש. מילחמה זו תוכננה בתבונה, תוך הערכה מפוכחת של הכוחות, בעזרת בעלות-ברית חזקות — הודו ובריה"מ.

שחור: בעוד עיני האנושות היו מופנות למוראות דרום-אסיה, בוצע בלב אפריקה השחורה מיבצע שני של השמדת-עם, מבלי שהעולם יודע ויתערב. במדינת רואנדה ערך שבט-המיעוט, המחזיק בכלי-השילטון, שחי-טה המוגית בשבט-הרוב, לפי הידיעות המקוטעות שהסי-תננו החוצה, נרצחו מאות אלפי גברים, נשים וילדים.

לבן: אחרי שנים של מאבקים בשולי החברה האמריקאית, נולדה קואליציה אדירה של הנדקאים והמקופחים — כושים, קבוצות אתניות שונות, נשים ונוער — שהפכה בין לילה לכוח פוליטי יעיל, מינתה את הסנאטור ג'ורג' מקיגאברן למועמד לנשיאות. היתה זאת דוגמה לעולם כולו ש-קבוצות-שוליים "אידיאליסטיות, החותרות לשלום ולתיקון החברה, יכולות להתגבר על מיסד מפגר ומבוזר.

שחור: בשנה בה נפטר ניקיטה כרושצ'וב הפרגמטי, כפנסיונר כימעט-נשכח, נעצרה תנועת הליברליזציה בברית-המועצות, נשמעו קולות ניאורסטאליניים מפי מנגנון מבוזר שחדר לעתידו, נדרסו הגיבועולים הרכים של הליברלים הסובייטי, ובכלל זה זכות העלייה של יהודים.

לבן: מילחמות אירופה, שבלעו במשך אלף שנה קורבנות-אדם ללא ספור, הגיעו לסיום סמלי עם הצטרפות בריטניה לשוק האירופי המשותף, המהווה התחלה של קונפדרציה אירופית. אירופה המלוכדת הצטרפה כמעצמה עולמית חמישית לארבע המעצמות האחרות — ארצות-הברית, ברית-המועצות, סין ויפאן.

שחור: מול התאושות זו של אירופה הדמוקרטית, בלטה התגברות העריצות בארצות רבות. סמל העריצות היה בתשל"ב דווקא אדם שחור, בצבע-עורו ובמעשיו: הרודן של אוגנדה, אידוי אמין, האיש שהועלה לשילטון על-ידי שליחי ישראל, ושגרש בתשל"ב בזה אחר זה את הישראלים, את רבבות היהודים ואת האירופים, בהתלקחות פרימיטיבית של גזענות חדשה.

לבן: שוב ערך האדם ביקור גדושה-הרפתקות על

ארה"ב: מרד המיעוטים

זעיר בתולדות האנושות. המאזן של תשל"ב אינו אלא סיכום-ביניים של רגע קט במאבק הניצחי. בן המאה ה-20 אינו מאמין עוד במישחק של שני כוחות עליונים. הוא הקים לעצמו אלילים חדשים — אומה, מעמד, מישטר — ייחס להם קדושה לבנה או תועבה שחורה.

אולם בתשל"ב איבדה גם אמונה זו את כוחה. נולדה ההכרה שמישחק השחמט הגדול אינו נערך בין אומה לאומה, האחת שחורה והשניה לבנה. אין הוא נערך בין מעמד למעמד, בין דת לדת, בין מישטר למישטר. לשום אומה, דת, או מישטר אין מונופול על כלים שחורים או כלים לבנים.

המאבק בין אור וחושך, בין אורמו ואחרים מואן, מתנהל בדב כל מישטר, בדב כל אומה, בדב כל דת. הוא מתנהל בדב כל אדם.

הוא התנהל בתוך האומה האמריקאית, בתוך האומה הסובייטית, בתוך המישטר הקפיטליסטי, בתוך המחנה הקומוניסטי. בפאקיסתאן נרצחו מוסלמים בידי מוסלמים. בגבול ברית-המועצות-סין עמדו קומוניסטים מול קומר-ניסטים, מוכנים להמסיר פצצות גרעיניות זה על זה בשם תורת מארכס. בארצות-הברית התנופה דגל הכוכבים-והפסים בידי מפגינים אנטי-מלחמתיים ובידי חסידי בול-מוס-ההפצצות.

בשום מקום בעולם לא היתה עובדה זו בוי-לפת יותר מאשר במרחב הישראלי-ערבי.

בשנת תשל"ב, נתערערה האמונה שצד אחד כולו צודק, כולו שחור שלום — ושהצד השני הוא מחרחר-מילחמה ובן-בליעל. רבים הבינו כי המילחמה בין שחור ולבן לא התנהלה בין ישראלים וערבים — אלא בתוך לבה של ישראל, בתוך לבו של כל עם ערבי, בלב כל ישראלי וכל ערבי.

מהו צבע המלכה?

כונות-התעמולה הרשמיות חזרו בקול צורמני על הסיסמות הישנות, כשכל אחת מייחסת לעצמה את שאיפת השלום, הצדק והאמת, ומאשימה את הצד השני בכל המזימות השפלות. אולם מאחורי התעמולות הרשמיות, שאלו את עצמם אנשים פשוטים: היכן הצדק? מהו הבסיס המוסרי של עמדתנו? מה עשינו, ולאן מוע-דוה פנינו?

מעולם לא התלבט העולם הערבי בין מיד-המה ושלוה, קנאות והתפשרות, כפי שהתלבט בתשל"ב. ומעולם לא נשאלו בישראל שאולות כה נוקבות לגבי שיטת ההתנחלות, החלטות הממשלה ובעיות השלום, כפי שנשאלו בשנה זו.

מכל לוחות השחמט שהיו מוצבים בעולם, יתכן שהלוח הישראלי היה המעניין ביותר. כלים לבנים ושחורים זזו בו בלי הרף, מופעלים בידי שחקנים בלתי-נראים. לא קל היה לעקוב אחרי המהלכים. סוסים שחורים ולבנים קפצו קפיצות זיג-זאג, רצים הופיעו מכיוונים בלתי-צפויים, כימים האחרונים של תשל"ב הגיעה התתי-מודדות בין שחורים ולבנים לשיא שלא היה עדיין כדוגי-מתו.

מוכן שהכני הבלוט ביותר בלוח היה המזי-כה. היא היתה אשת-השנה של תשל"ב.

מה היה צבעה?

שחור ולבן

הירח, שלח את מכשיריו אל כוכבים רחוקים.

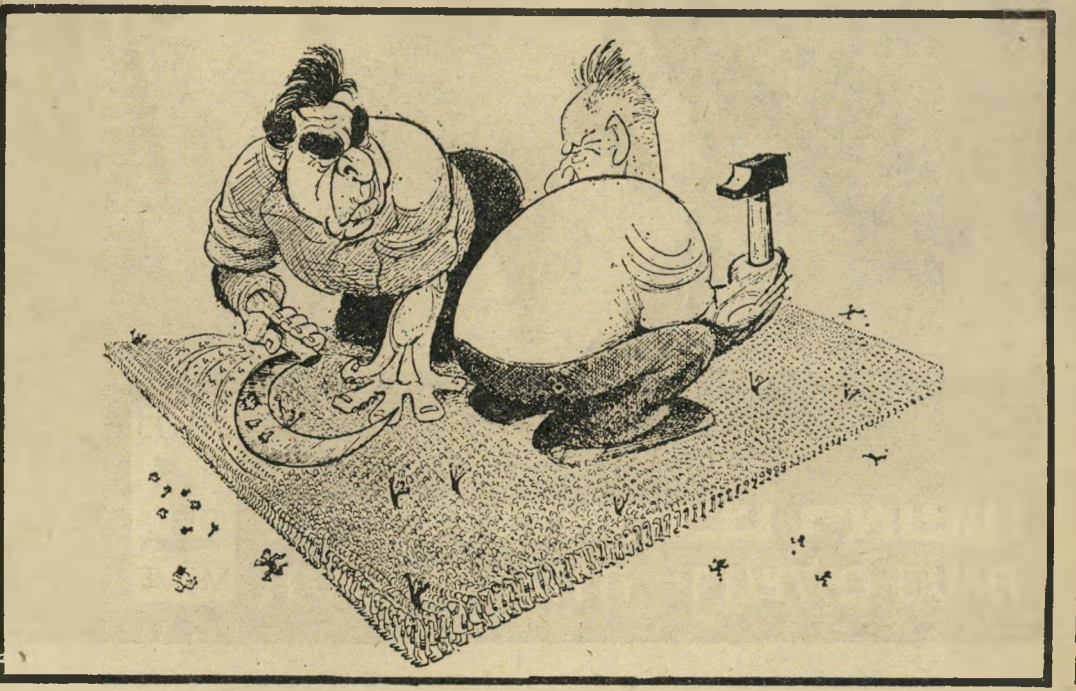
שחור: שוב חזו במיבצעים אלה מאות מיליוני ילדים רעבים, בשעה שהתפוצצות האוכלוסייה התקדמה באיטיות ובניסחון לקראת שואה החורגת מתחום הרמיון.

לוח בכל לב

המישחק לא נגמר בתיקו. הוא לא נגמר בכלל. שנת תשל"ב — יחידת זמן שרירותית, שנקבעה על פי תנועותיהם של גרמי-שמיים אישיים — היא רק קטע

האמריקאיים מוויאטנאם, ושיגר לשם את מפצציו, כדי להחריב באופן שיטתי את ויאטנאם הצפונית. על מדינה קטנה ומפגרת זו הוטלה כמות של פצצות העולה על כל הפצצות האמריקאיות שספגה גרמניה הנאצית. מקורות המחיה של העם, בתי-החרושת והנמלים, סכרים ומאגרי-מזון הושמדו על פי תוכנית קרה ומחושבת.

לבן: אותו נשיא ניכסון ערך ביקור ממלכתי בי-מוסקבה, איבתה הגדולה של סין, הסכים שם להגבלת מירוח החימוש, הפיג את המתחית בין שני הענקים. שעמדו לפני שנים לא רבות על סף מילחמת-העולם השלישית והסופית.

בריה"מ: זכרונות מימי סטאלין